

Коляденко С.М.

кандидат педагогічних наук, доцент

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

СТУДЕНСЬКА ОЛІМПАДА ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ЯК ЗАСІБ ВИЯВЛЕННЯ ОБДАРОВАНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Науково-дослідна робота в університеті має статус пріоритетної у діяльності викладачів та студентів. Вона спрямована на розв'язання таких завдань:

- забезпечення теоретико-концептуальних, психолого-педагогічних, науково-методичних засад навчального процесу і приведення підготовки фахівців у відповідність із сучасними вимогами;
- спільне викладацько-студентське дослідження науково-дослідних тем з пріоритетних напрямків розвитку науки і техніки;
- підготовка науково-педагогічних та наукових кадрів через наскрізну послідовну цілісну систему;
- інтенсифікація наукових досліджень на факультетах, кафедрах, у наукових школах, науково-дослідних центрах і лабораторіях;
- розширення та зміцнення науково-інформаційної бази наукової діяльності університету з метою модернізації інформаційно-технологічної підготовки студентів, магістрантів, аспірантів і задоволення інтересів та здібностей обдарованої молоді;
- зміцнення зв'язків університетської науки з науково-дослідною роботою провідних ВНЗ і наукових установ України та інших країн.

Студентські олімпіади є складовою науково-дослідної роботи університету взагалі та профілюючих кафедр зокрема. Цей вид роботи спрямований на підготовку з числа здібної до наукової діяльності молоді нової творчої генерації майбутніх спеціалістів, розвиток їх творчих гуманістичних потреб, мотиваційної сфери, творчих рис характеру, а саме цілеспрямованості, ініціативності, допитливості, критичності розуму, самостійності, винахідливості, оригінальності мислення.

Вже шість років, з дня існування кафедри соціальної педагогіки та педагогічної майстерності Житомирського державного університету імені Івана Франка, викладачі готують студентів для участі у II турі Всеукраїнської олімпіади із соціальної педагогіки. На початку це були студенти спеціальності «Українська мова і література та соціальна педагогіка», але вже три роки учасники I туру олімпіади - це студенти соціально-психологічного факультету спеціальності «Практична психологія та соціальна педагогіка». Розроблено алгоритм відбору серед обдарованої студентської молоді, яка схильна до соціально-педагогічної творчої діяльності, переможців для участі у II турі Всеукраїнської олімпіади з соціальної педагогіки.

Перший етап - це проведення письмової роботи, що передбачає виконання теоретичного завдання. Відповідаючи на питання, студенти повинні продемонструвати соціально-педагогічних технологій, обізнаність із сучасними досягненнями у цій галузі, теоретичними концепціями та підходами наукових зарубіжних і вітчизняних шкіл соціальної роботи та соціальної педагогіки, інноваційними соціально-педагогічними технологіями, передовим досвідом. Теоретичні питання засвідчують вміння студентів логічно мислити, аналізувати, порівнювати, узагальнювати, аргументувати свої думки, робити обґрунтовані висновки:

Теоретичні завдання (обрати два за бажанням):

- 1) Обґрунтуйте фактори, які впливають на соціалізацію особистості.
- 2) Соціальний захист дитинства в Україні: досвід та перспективи.
- 3) Роль соціального педагога в розвитку дитячої та молодіжної ініціативи.
- 4) Діти вулиці: поняття, категорії, напрямки роботи соціального педагога.
- 5) Соціальне виховання: його мета і завдання.
- 6) Роль соціального педагога загальноосвітньої школи у розвитку особистості дитини.
- 7) Основні підходи до розгляду проблеми соціалізації у вітчизняній науці.
- 8) Людина як об'єкт, суб'єкт та жертва соціалізації.

Крім теоретичного блоку, на першому етапі відбору пропонуються практичні вправи, що вимагають від учасників прояву стійкого професійного інтересу до практики соціально-педагогічної діяльності.

Практичні вправи (всі обов'язкові):

1) Зобразити схему взаємодії державних та недержавних організацій у процесі соціального патронажу літніх людей.

2) Визначити можливі дії соціального педагога у наведеній ситуації:

До соціального педагога школи за порадою прийшла дівчинка 11-ти років. Її мати за останні півроку дуже змінилася. Часто дає їй стусанів, брутально лає, перестала приголублювати, цілувати в щічку на ніч. Дівчинка вбачає такі зміни в тому, що в домі з'явився вітчим, який уважає її „дурепою”, „незграбою”, постійно намагаючись довести це матері.

3) Запропонувати варіанти розв'язання цієї ситуації.

Прийомна сім'я, виховує дівчинку 11 років та хлопчика 5 років. Батько пішов із сім'ї, аргументуючи свій учинок не змогою витримати проблеми з дітьми.

4) Назвати основні положення правових документів, які гарантують права людей, що мають нетрадиційну сексуальну орієнтацію.

5) Припустимо, що Вам доручили розробку програми дослідження, спрямованого на з'ясування можливості профілактики девіантної поведінки у студентському середовищі. Визначте об'єкт, предмет дослідження, сформулюйте мету, завдання. Складіть п'ять питань інтерв'ю, спрямованого на з'ясування можливості профілактики девіантної поведінки у студентському середовищі.

6) Навести модель служби, що призначена вирішувати проблеми інвалідів.

7) Порівняти службові обов'язки психолога та соціального педагога.

Третій блок - творчі завдання, що дають можливість визначити рівень нестандартного підходу учасників до соціально-педагогічних знань та практичної діяльності.

Творчі завдання (одне на вибір)

1) Визначте соціальні проблеми в українській народній казці „Рукавичка”.

2) Визначте соціальні проблеми у казці Г.Х. Андерсена „Свинопас”.

У кінці бланка завдань подаються критерії їх оцінювання для того, щоб студенти мали уявлення про вимоги до виконаних завдань. Кожна відповідь оцінюється за наступними критеріями:

0 – відповіді немає або вона неправильна;

1 – відповідь неповна, неаргументована, багато неточностей;

2 – відповідь повна, аргументована, з прикладами;

3 - відповідь повна, аргументована, є нестандартні підходи й оригінальні матеріали.

Перераховані завдання розраховані на всіх студентів, які бажають брати участь в університетському турі олімпіади із соціальної педагогіки. Після цього визначаються кращі п'ять робіт, що беруть участь у другому етапі відбору. Для нього пропонуються два типи завдань:

Із підготовкою:

1. **Протягом 15 хвилин створити і презентувати рекламний проспект закладу соціального захисту населення** (категорія клієнтів обирається за бажанням). Метою цього завдання є перевірка рівня теоретичної та практичної готовності учасників до використання у професійній діяльності соціальної реклами. Ступінь виконання завдання дозволяє визначити рівень обізнаності студентів у питаннях соціального захисту певних категорій населення, особливостей діяльності соціально-реабілітаційних закладів різного типу та використання соціальної реклами. Крім того, це завдання дає можливість оцінити вміння учасників олімпіади створювати рекламну продукцію, а також формулювати рекламні повідомлення й образи відповідно до поставленої мети.

2. **Професійно змоделювати соціально-педагогічну діяльність засобами ігрових технологій.** Ігровий інструментарій та напрям професійної діяльності обираються самостійно (на підготовку – 5 хвилин).

Для остаточного визначення переможців I етапу пропонуються завдання, що дозволяють перевірити швидкість реакції на прості та дискусійні питання з курсу «Соціальна педагогіка».

Завдання експромтом:

1. Ланцюжком називати основні характеристики (або ознаки) соціальної педагогіки як професії (хто не називає – вибуває).
2. Виділити можливі недоліки втручання спеціалістів із соціальної роботи у розвиток дитини.

Для оцінювання результатів другої частини відбіркового туру олімпіади із соціальної педагогіки викладачами кафедри соціальної педагогіки та педагогічної майстерності були розроблені особливі критерії (див. Таблиця 1).

Таблиця 1.

**Звітний бланк оцінювання проектного та практичного блоку
I туру олімпіади**

Прізвище студента	Загальна оцінка за проект	Оцінка за презентацію рекламного проспекту	Оцінка за професійне моделювання	Оцінка за експромт «ланцюжок»	Оцінка за завдання-експромт № 2	Загальна кількість балів

Окремо для оцінювання рекламного проспекту соціального закладу були запропоновані уточнюючі критерії оцінювання (див. Таблиця 2)

Таблиця 2.

**Бланк оцінювання
I туру олімпіади із соціальної педагогіки**

Прізвище, ім'я учасника	Назва проекту	Критерії оцінювання					
		Змістовність	Оригінальність	Творчість	Практична цінність	Можливість реалізації	Наочність

Після відбору двох призерів I туру проводиться підготовка наукового дослідження з актуальних проблем соціальної педагогіки. Так, у 2006 році для наукових робіт студентів-учасників Всеукраїнської олімпіади із соціальної

педагогіки на базі Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка були запропоновані наступні теми:

1. Інститут професійної адаптації Центру молодіжної праці при Студентській соціальній службі для молоді Житомирського державного університету імені Івана Франка (Леон Ксенія).

Метою наукової роботи стало наукове обґрунтування методичних засад створення і функціонування Інституту професійної адаптації (ІПА), що діє на базі вищого навчального закладу.

Практична цінність наукової роботи полягає в тому, що її матеріали можуть бути використані при організації Інституту професійної адаптації на базі Центру молодіжної праці вищого навчального закладу.

Мета Інституту: підвищення конкурентноздатності засобами культивування професійно значущих умінь та навичок із подальшим позитивним вирішення питання працевлаштування студентів I-V курсів спеціальностей „Українська мова і література та соціальна педагогіка”, „Практична психологія. Соціальна педагогіка”, „Соціальна педагогіка. Музика”, „Соціальна педагогіка. Історія”, створення умов професійної адаптації для майбутніх фахівців, надання можливості вторинної зайнятості.

Основними завданнями Інституту є:

1. Реалізація державної політики щодо забезпечення прав та інтересів молоді;
2. Сприяння працевлаштуванню, організація зайнятості молоді у позанавчальний час;
3. Залучення молоді до професійної діяльності у сфері соціальної роботи;
4. Підготовка майбутніх фахівців до ефективної роботи із соціально незахищеними верствами населення ;
5. Формування знань, умінь та навичок, необхідних для надання допомоги депривованим особам, з метою їх активної адаптації в соціумі;
6. Вивчення та поширення передового вітчизняного та міжнародного досвіду з питань організації різних видів професійної адаптації;

7. Розширення меж соціального партнерства задля організації консультативної допомоги ІПА.

8. Проведення просвітницької роботи з метою залучення слухачів ІПА.

Робота містила пропонування навчально-адаптаційний курс **«Професія – соціальний педагог» (10 занять):**

Заняття 1. «Введення в майбутню професію»

Заняття 2. «Емпатія – джерело натхнення»

Заняття 3. «Позитивне мислення – головне вміння соціального педагога»

Заняття 4. «Емоційне вигорання – загроза професії. Шляхи подолання»

Заняття 5. «Комунікативні вміння. Продуктивне спілкування»

Заняття 6. «Активне слухання як метод збору інформації»

Заняття 7. «Конфлікт. Методи розв'язання»

Заняття 8. «Ненормативна криза: особливості прояву»

Заняття 9. «Механізми психологічного захисту»

Заняття 10. «Артистичні здібності»

Результати наукового дослідження було опубліковано у фаховому журналі Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка «Соціальна педагогіка: теорія та практика» (№ 1, 2007)

2. Гаряча лінія «Перехрестя» при Телефоні Довіри Студентської соціальної служби для молоді Житомирського державного університету імені Івана Франка. (Грицюк Надія).

Метою наукової роботи стало наукове обґрунтування методичних засад створення і функціонування „гарячої лінії” з питань сексуально-комерційної експлуатації (на базі Телефону Довіри при Студентській соціальній службі для молоді (СССМ), яка створена при кафедрі соціальної педагогіки та педагогічної майстерності Житомирського державного університету імені Івана Франка (ЖДУ).

Практична цінність наукової роботи полягала у:

- наданні клієнтам „гарячої лінії” допомоги (у вигляді консультацій та моральної підтримки);

- визначенні найбільш актуальних проблем клієнтів, що дає можливість краще організовувати соціальну роботу з цією девіантною групою. Студенткою було створено програму підготовки консультантів „гарячої лінії”. Вона включала три компоненти: теоретичну частину, практичну частину та екзамен. Теоретична частина складається з п’яти занять. До практичного компоненту входять шість занять, в тому числі тренінги. Екзамен відбувається у вигляді „пробної індивідуальної консультації” (кожному майбутньому консультанту дається ситуація, яку він повинен вирішити, продемонструвавши рівень теоретичної та практичної підготовки) (див. Таблиця 3).

Таблиця 3.

Навчально-тематичний план

№	Тема	Лекція	Практичне заняття	Тренінг	Іспит
1.	Вимоги до консультанта гарячої лінії „Перехрестя” Телефону Довіри	2			
2.	Проблема сексуально-комерційної експлуатації та пов’язані з нею проблеми (торгівля людьми, проблема насилля тощо)	2	2		
3.	Міжнародне та національне законодавство щодо проблеми сексуально-комерційної експлуатації. Практика роботи кризових центрів та соціальних служб	2	2		
4.	Особливості організації соціальної роботи з молодими людьми, втягненими у „секс-бізнесу”	4	4		
5.	Особливості роботи консультанта гарячої лінії „Перехрестя” Телефону			2	

	Довіри				
6.	Шляхи запобігання професійному вигоронню консультанта Телефону Довіри			2	
7	Екзамен				2
Разом 24 години		10	8	4	2

Результати наукового дослідження було надруковано у фаховому журналі Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка «Соціальна педагогіка: теорія та практика» (№ 1, 2007).

На нашу думку, удосконалення роботи з обдарованою молоддю в галузі соціальної педагогіки потребує:

- раннього виявлення обдарованих студентів і залучення їх до активної науково-дослідної діяльності;
- організації спецсемінарів та спецкурсів з актуальних проблем соціальної педагогіки та методики роботи з обдарованими студентами – майбутніми соціальними педагогами - для студентів та викладачів університету;
- досконалого володіння методами соціально-педагогічних досліджень;
- проведення на базі кафедри соціальної педагогіки студентських конференцій із метою підготовки та публікації матеріалів учасників олімпіади.